

AGILAS VZW
ONROERENDERFGOEDDEPOT

DEPOTPROFIEL

Kristine MAGERMAN

Steven SAERENS

Asse
2016

AGILAS VZW

[A ZETEL] KELESTRAAT 35, 1730 ASSE – BELGIË

[A DEPOT] KALKOVEN 72, 1730 ASSE – BELGIË

[T] 0478/77.95.20

[M] INFO@AGILAS.BE

[W] WWW.AGILAS.BE

BANK: 734-0164722-25

ONDERNEMINGSNUMMER: 422.882.980.

BTW: NIET BTW-PLICHTIG

AGILAS VZW
ONROERENDERFGOEDDEPOT

DEPOTPROFIEL

Kristine MAGERMAN

Steven SAERENS

Asse
2016

Figuur omslag: Depotgebouw, voorzijde.

© Agilas vzw, Kelestraat 35, 1730 Asse.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Agilas vzw.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	5
Hoofdstuk 1: Missie, visie en taken.....	6
1.1. Missie.....	6
1.2. Visie en taken	6
Hoofdstuk 2: Depotprofiel	10
2.1. Werkingsgebied	10
2.2. Specialisaties	10
2.2.1. Thematisch	10
2.2.2. Depottaken	10
2.3. Aard van het onroerend erfgoed waarvoor het depot een receptieve functie kan uitoefenen	12
2.3.1. Algemene voorwaarden	12
2.3.2. Thematisch	12
2.3.3. Oorspronkelijke eigenaar van de vondsten	12
2.3.4. Ensembles met of zonder contextwaarde	12
2.3.5. Herkomst van de archeologische ensembles	13

Hoofdstuk 1: Missie, visie en taken

1.1. Missie

Het Onroerenderfgoeddepot van Agilas vzw wil een permanente bewaarplaats zijn voor zoveel mogelijk archeologische ensembles die afkomstig zijn van archeologisch onderzoek in de gemeenten Asse, Opwijk, Merchtem en Affligem. Het depot wil deze ensembles op een duurzame en kwalitatieve manier ontvangen, beheren, bewaren voor toekomstige generaties, bestuderen en ontsluiten voor zowel de wetenschappelijke wereld als het brede publiek.

1.2. Visie en taken

+ een permanente bewaarplaats zijn voor zoveel mogelijk archeologische ensembles die afkomstig zijn van archeologisch onderzoek in de gemeenten Asse, Opwijk, Merchtem en Affligem

Met de opening van het Onroerenderfgoeddepot van Agilas in 2016 nam de archeologische vereniging een nieuw depot in gebruik met een totale vloeroppervlakte van ongeveer 200 m².

Het archeologisch depot is verantwoordelijk voor het permanent bewaren van zoveel mogelijk archeologische ensembles en opgravingsarchieven die het resultaat zijn van archeologisch onderzoek in de gemeenten Asse, Opwijk, Merchtem en Affligem.

In het depot wordt een arbitrair onderscheid gemaakt tussen de zogenaamde 'oude collecties', die dateren van vóór 2006 en de zogenaamde 'nieuwe collecties' die dateren vanaf 2006. De grens werd hierbij gelegd op 2006 omdat dit het jaar is waarin Agilas, onder leiding van Kristine Magerman, na een archeologie-luwe periode, opnieuw onderzoek begon uit te voeren in Asse. (zie ook vraag 12: beschrijving van de collectie op metaniveau).

De 'oude' collecties bestaan uit archeologische objecten en de bijhorende archieven die afkomstig zijn van opgravingen die uitgevoerd werden in de jaren '50, '60, '70 en '80 door verschillende instellingen en personen, onder meer Agilas, de heemkundige kring Ascania en enkele privépersonen. Momenteel worden de meeste van deze collecties nog bewaard door privépersonen. Met hen werd overeengekomen om deze ensembles de komende jaren officieel over te dragen aan het Onroerenderfgoeddepot van Agilas (zie ook vraag 12: beschrijving van de collectie op metaniveau).

De 'nieuwe' collecties bestaan enerzijds uit vondsten en archieven van opgravingen die uitgevoerd werden tussen 2006 en heden door de Onderzoekseenheid Archeologie van de KU Leuven en Agilas vzw en steeds onder leiding van archeologe Kristine Magerman. Anderzijds bewaart Agilas vzw ook archeologische ensembles en archieven die het resultaat zijn van onderzoek in Asse dat uitgevoerd werd door archeologische bedrijven en door de grondeigenaar aan Agilas in bewaring gegeven werden of waarbij de eigenaar besliste dat Agilas de nieuwe eigenaar werd.

In de toekomst blijft het de intentie van Agilas om alle archeologische ensembles en archieven afkomstig van onderzoek op het grondgebied van Asse onder één dak te bewaren. Hiervoor komen zowel ensembles in aanmerking die door Agilas zelf opgegraven werden als ensembles die het resultaat zijn van 'externe' opgravingen (archeologische bedrijven, andere instellingen,...). Zowel materiaal afkomstig van opgravingen uit het verleden als van recente opgravingen komen hierbij in aanmerking. Voor archeologische ensembles en archieven die afkomstig zijn van opgravingen uit het verleden en die zich omwille van historisch gegroeide redenen elders bevinden (bij particulieren, in andere musea en instellingen,...), zal het depot een aanvraag indienen bij de bevoegde instanties om de archieven vooralsnog over te brengen naar het depot van Agilas.

Op dit ogenblik bewaart Agilas vzw ook een beperkte hoeveelheid archeologisch materiaal afkomstig uit enkele aangrenzende gemeenten (meer bepaald uit Opwijk en Merchtem). Met de opening van het Onroerendergoeddepot wil Agilas vzw in de toekomst echter een structurele, regionale depotfunctie vervullen door ook archeologische ensembles en archieven op te nemen die afkomstig zijn uit Opwijk, Merchtem en Affligem.

+ op een duurzame en kwalitatieve manier ontvangen

Het depot wil al deze archeologische ensembles op een duurzame en kwalitatieve manier ontvangen. Hiervoor is een degelijk en duidelijk beleid nodig. Sinds 2009 beschikt Agilas reeds over een lijst van criteria waaraan een archeologisch archief moet voldoen om door Agilas bewaard en beheerd te worden. Bovendien wordt er tussen Agilas en elke grondeigenaar een contract afgesloten dat de overdracht van archeologische ensembles regelt en waarin duidelijke afspraken tussen beide partijen gemaakt worden. Dit document blijft in de toekomst behouden.

Naar aanleiding van de bouw van een definitief Onroerendergoeddepot werd deze lijst in 2015 uitgebreid naar een volwaardig document waarin de procedure en de aanvaardingsvoorwaarden voor de opname van een archeologische ensembles en archieven uiteengezet wordt. Dit document is gebaseerd op de oorspronkelijke lijst van aanvaardingscriteria van Agilas en de standaard die werd ontwikkeld door de Denkgroep Archeologische Collecties. Deze basis werd door Agilas verder uitgewerkt, verfijnd en aangevuld met de gemaakt afspraken binnen het Vlaamse en provinciale depotnetwerk. Deze aanvaardingscriteria worden verder besproken in hoofdstuk 4 van dit document.

+ beheren, bewaren voor toekomstige generaties

Het archeologisch depot beschikt met drie depotruimtes, een archiefruimte, een ruimte met koelunits, een werkruimte (wassen, registreren, verpakken, bestuderen,...) en een raadpleegruimte over voldoende plaats om archeologische ensembles op een kwalitatieve en duurzame manier te beheren en te bewaren voor toekomstige generaties.

In de archiefruimte, die deel uitmaakt van één van de depotruimtes, worden zowel de analoge documenten (opgravingsarchief, dagboeken, plannen,...) als het analoge fotomateriaal (afgedrukte foto's, negatieven, dia's,...) bewaard.

Digitaal archief wordt voornamelijk opgeslagen op externe harde schijven of op externe media (USB-stick, CD's,...) en eveneens in de archiefruimte bewaard.

Kwalitatief bewaren en beheren betekent dat er continu geïnvesteerd wordt in deze archieven. Er zal daarom steeds op zoek gegaan worden naar nieuwe inzichten, ideeën, materiaal en producten met betrekking tot het onderhoud, de verpakking, de klimatisatie en de algemene bewaaromstandigheden van de archeologische ensembles en archieven. Alle depotmedewerkers krijgen bovendien de kans om deel te nemen aan extern georganiseerde vormingen, opleidingen, workshops,... (zie vraag 9, vormingsbeleid). Opgebouwde kennis en ervaringen zullen gedeeld worden met het Vlaams en provinciaal depotnetwerk waarin het depot van Agilas zal functioneren.

Om de bewaring van sommige materiaalcategorieën in de toekomst te garanderen, zal er bijkomend geïnvesteerd worden in conservatie en restauratie. Het gaat dan vooral om metalen voorwerpen uit oudere opgravingen of uit opgravingen waarbij de 'Bijzondere Voorwaarden' geen conservatie oplegden. Door voorwerpen te conserveren/restaureren kunnen ze niet alleen beter bewaard maar ook sneller ontsloten worden.

Een belangrijke basis van kwalitatief beheren en bewaren is inventarisatie. In het verleden, toen er nog geen definitieve depotruimte bestond en Agilas enkel instond voor het bewaren van archeologische ensembles in een ruimte die door de gemeente ter beschikking gesteld werd, werkte Agilas hiervoor met een basissysteem waarbij het archeologisch ensemble (materiaal en archief) per opgraving geïnventariseerd werd in het kader van de basisrapportage. Deze inventarislijsten vormen de basis van de depotinventarisatie. In 2015 startte Agilas met de uitbouw van een overkoepelend en digitaal inventarissysteem, de zogenaamde depotdatabase, waarin de eerste stukken reeds werden ingevoerd. Deze database zal de komende jaren verder uitgebouwd, verfijnd en aangevuld worden. Voor de verdere uitbouw zal ook samengewerkt worden met het Vlaams en provinciaal depotnetwerk en met de Denkgroep Archeologische collecties.

+ bestuderen en ontsluiten voor zowel de wetenschappelijke wereld als het brede publiek

Archeologische depots mogen niet alleen gezien worden als opslagplaatsen van archeologische ensembles. Het zijn veeleer bewaarplaatsen van kennis. Voor Agilas is het bestuderen van de archeologische ensembles, met als doel het vergaren van nieuwe kennis en inzichten en het ontsluiten van die kennis naar zowel de wetenschappelijke wereld als naar het brede publiek, een kerntaak.

Zo zal Agilas zowel zelfstandig als in samenwerking met enkele partners de komende jaren enkele materiaalstudies opzetten (vb. het lopende, uitgebreide onderzoek van de lokale, Romeinse

aardewerkproductie gefinancierd door de Koning Boudewijnstichting). De resultaten van deze onderzoeken worden uitgebreid gepubliceerd, zowel voor de wetenschappelijke wereld als voor het grote publiek.

Daarnaast kunnen zowel studenten als onafhankelijke onderzoekers in het depot van Agilas terecht voor de studie van archeologische objecten. Hiervoor werd door het depot een uitgebreid publieksbeleid uitgewerkt (zie vraag 25 en bijlage 8 van deze aanvraag).

Behalve een ontsluiting van de opgebouwde kennis via publicaties, zullen ook andere media hiervoor gebruikt worden zoals het tentoonstellen van de vondsten in het permanent erfgoedmuseum van Asse, het opstellen van tijdelijke tentoonstellingen, het organiseren van lezingen en rondleidingen, de uitbouw van een permanent educatief archeologisch wandelpad met bijhorende kinderzoektocht,...

Hoofdstuk 2: Depotprofiel

2.1. Werkingsgebied

Het geografisch werkingsgebied omvat enerzijds het volledige grondgebied van de gemeente Asse en al haar deelgemeenten (Bekkerzeel, Kobbegem, Mollem, Relegem en Zellik). Anderzijds wil het Onroerenderfgoeddepot van Agilas ook een verantwoordelijkheid opnemen voor de permanente bewaring van archeologische ensembles die afkomstig zijn van enkele aangrenzende, Vlaams-Brabantse buurgemeenten en hun deelgemeenten, met name Merchtem (Brussegem en Hamme), Opwijk (Droeshout, Mazenzele en Nijverseel) en Affligem (Essene, Teralfene en Hekelgem).

2.2. Specialisaties

2.2.1. Thematisch

Op dit ogenblik ligt de nadruk wat betreft de aard van de door Agilas bewaarde collecties vooral op ensembles die gerelateerd zijn aan de Romeinse nederzetting van Asse. Dit gegeven is vooral historisch te verklaren. Agilas werd in 1982 opgericht met als voornaamste doel het uitvoeren van onderzoek binnen het areaal van de Romeinse nederzetting. Ook het archeologisch onderzoek van Agilas en de KU Leuven tussen 2006 en 2015 spitste zich voornamelijk hierop toe. We kunnen dus stellen dat Agilas vooral gespecialiseerd is in het opgraven, reinigen, verpakken, bewaren, beheren, bestuderen en ontsluiten van ensembles uit de Romeinse periode.

De voorbije jaren kwamen er bij opgravingen in de periferie van de Romeinse nederzetting ook vondsten tevoorschijn uit andere periodes zoals de prehistorie, de metaaltijden, de middeleeuwen en de postmiddeleeuwse periode. Ook deze vondsten werden voor bewaring reeds overgedragen aan het depot van Agilas. Hoewel Agilas van oudsher gespecialiseerd is in het bewaren en beheren van archeologische ensembles uit de Romeinse periode, zijn ook ensembles uit andere periodes welkom in het depot. Bij twijfel over de verpakking of de bewaring van de ensembles uit deze periodes zullen specialisten ter zake (zowel binnen als buiten het Vlaamse en provinciale depotnetwerk) geraadpleegd worden.

2.2.2. Depottaken

De taken van het Onroerenderfgoeddepot van Agilas werden reeds uitvoerig beschreven in hoofdstuk 1 van dit depotplan (zie 1.2.). Binnen dit hoofdstuk volstaat daarom een korte beschrijving van de voornaamste taken.

a. Reinigen, verpakken, inventariseren en bewaren

Agilas heeft de voorbije jaren vooral ervaring opgebouwd met betrekking tot het reinigen, verpakken, inventariseren en bewaren van archeologische ensembles en zal deze taken in de toekomst in eigen beheer blijven verderzetten.

b. Conservatie en restauratie

Eén van de prioriteiten binnen de depotwerking van Agilas is conservatie en restauratie van archeologisch materiaal.

Agilas beschikt zelf over voldoende expertise om eenvoudige verlijmingen van aardewerk uit te voeren. Voor meer complexere verlijmingen en verlijmingen van andere materiaalcategorieën zal samen gewerkt worden met externe specialisten.

Voor de conservatie en de restauratie van andere materiaalcategorieën zoals metalen voorwerpen, leer, bot, glas,... werd in het verleden reeds samen gewerkt met externe partners. De bedoeling is dat deze samenwerkingen in de toekomst verder gezet worden. Hierover werden reeds afspraken gemaakt met Nathalie Cleeren en de Archeologische Dienst Waasland.

c. Wetenschappelijk onderzoek

Voor Agilas is het bestuderen van de archeologische ensembles, met als doel het vergaren van nieuwe kennis en inzichten en het ontsluiten van die kennis naar zowel de wetenschappelijke wereld als naar het brede publiek, een kerntaak.

Zo zal Agilas zowel zelfstandig (vanuit de eigen werking en vanuit de eigen depotwerking) als in samenwerking met enkele partners de komende jaren enkele materiaalstudies opzetten (vb. een uitgebreid onderzoek van de lokale, Romeinse aardewerkproductie gefinancierd door de Koning Boudewijnstichting). De resultaten van deze onderzoeken worden uitgebreid gepubliceerd, zowel voor de wetenschappelijke wereld als voor het grote publiek.

d. Publieksontsluiting

Behalve een ontsluiting van de opgebouwde kennis via publicaties, zullen ook andere media gebruikt worden zoals het tentoonstellen van de vondsten in het permanent erfgoedmuseum van Asse, het organiseren van lezingen en rondleidingen, de uitbouw van een permanent educatief archeologisch wandelpad met bijhorende kinderzoektocht,...

e. Samenvatting

De belangrijkste opdrachten die het Onroerend Erfgoeddepot van Agilas in de toekomst wil en kan opnemen zijn:

- Ontvangen van archeologische ensembles opgegraven door derden die volledig voldoen aan de aanvaardingsvoorwaarden, in het bijzonder wat betreft reiniging en verpakking en het niet overschrijden van de beschikbare draagkracht (maximaal 10% van het nog beschikbare volume).
- Ontvangen van archeologische ensembles die afkomstig zijn van eigen onderzoek (als erkende archeoloog – rechtspersoon). Dit materiaal wordt in het depot door de eigen medewerkers gewassen en verpakt.
- Bewaren, beheren, inventariseren en bestuderen van alle archeologische ensembles die opgenomen zijn in het depot (zowel die waarvan Agilas eigenaar is als diegene waarvan de grondeigenaar

eigenaar van blijft en zowel diegene die afkomstig zijn van eigen onderzoek als diegene die afkomstig zijn uit extern onderzoek).

- Ontsluiting van alle kennis die het resultaat is van in eigen beheer uitgevoerde studies en onderzoek van de archeologische ensembles, zowel naar een wetenschappelijk publiek als naar het grote publiek.

Dit betekent dat volgende taken niet door het Onroerend Erfgoeddepot van Agilas uitgevoerd zullen worden: verlijmen van complexere breuken van aardewerk, conservatie en restauratie van het materiaal, uitzeven van grondstalen.

2.3. Aard van het onroerend erfgoed waarvoor het depot een receptieve functie kan uitoefenen

2.3.1. Algemene voorwaarden

Het depot van Agilas heeft een prioritaire, receptieve functie voor elk archeologisch ensemble

- afkomstig van een opgraving binnen het geografisch werkingsgebied (zie 2.1.),
- op voorwaarde dat ze de draagkracht van het depot niet overschrijdt (maximaal 10% van het nog beschikbare volume),
- en volledig in overeenstemming is met de aanvaardingsvoorwaarden (zie hoofdstuk 3).

2.3.2. Thematisch

Het Onroerenderfgoeddepot van Agilas heeft een receptieve functie voor elk archeologisch ensemble afkomstig uit het geografisch werkingsgebied. Hierbij wordt in principe geen onderscheid gemaakt wat betreft de archeologische periode waaruit het ensemble afkomstig is. Wanneer er in de toekomst toch een thematisch onderscheid gemaakt moet worden, bijvoorbeeld in het kader van plaatsgebrek, gelden de volgende prioriteiten:

- 1) archeologische ensembles uit Asse (alle periodes),
- 2) archeologische ensembles met vondsten uit de Romeinse periode afkomstig uit de buurgemeenten die opgesomd werden in het geografisch werkingsgebied,
- 3) archeologische ensembles uit andere periodes afkomstig uit de buurgemeenten die opgesomd werden in het geografisch werkingsgebied.

2.3.3. Oorspronkelijke eigenaar van de vondsten

Het Onroerenderfgoeddepot van Agilas vzw maakt geen onderscheid in de aard van de oorspronkelijke eigenaar van de vondsten. Zowel archeologische ensembles van overheden als van grotere en kleinere privé-eigenaars worden in eigendom als in beheer genomen (zie hoofdstuk 4).

2.3.4. Ensembles met of zonder contextwaarde

Het Onroerenderfgoeddepot van Agilas neemt zowel archeologisch ensembles met als zonder contextwaarde op. Met ensembles zonder contextwaarde worden ensembles bedoeld die het resultaat zijn van prospecties zonder ingreep in de bodem (veldkarteringen, metaaldetectie,...). Ensembles

waarvan geen enkele informatie over de vindplaats gekend is, worden niet opgenomen in het depot tenzij in zeer uitzonderlijke omstandigheden en met goedkeuring van de depotverantwoordelijke en het bestuur van Agilas.

2.3.5. Herkomst van de archeologische ensembles

a. Archeologisch onderzoek

Het depot van Agilas vzw vangt in eerste instantie archeologische ensembles op die afkomstig zijn van eigen onderzoek, onderzoek waaraan Agilas als partner deelneemt of onderzoek uitgevoerd door derden binnen het geografisch werkingsgebied van Agilas en waarbij de grondeigenaar telkens de beslissing neemt om het archeologisch ensemble in het depot van Agilas te deponeren. Hiervoor staat Agilas vzw in contact met de diensten Ruimtelijke Ordening van de gemeenten uit het werkingsgebied. Zij brengen de opdrachtgevers op de hoogte van de mogelijkheid om archeologische vondsten in het depot van Agilas te laten opnemen.

b. Ensembles uit het geografisch werkingsgebied bij privépersonen en privébedrijven

Het materiaal afkomstig van opgravingen, uitgevoerd in het werkingsgebied in de jaren '70 en '80, bevindt zich voornamelijk bij enkele privépersonen. Met de meesten van hen werd ondertussen overeen gekomen om de ensembles in het depot van Agilas op te nemen met het oog op een gecentraliseerde bewaring en beheer ervan. De opname zal in de loop van 2016 en 2017 geconcretiseerd worden.

Daarnaast bevinden enkele archeologische ensembles, afkomstig uit recente opgravingen in het werkingsgebied, zich bij privébedrijven. Het depot van Agilas zal deze bedrijven contacteren met de vraag in welke mate een opname van deze ensembles in het depot van Agilas wenselijk is.

Indien een deponering bij Agilas niet mogelijk of wenselijk is, heeft het depot de intentie om een interne databank aan te leggen die een overzicht geeft van de verschillende plaatsen waar archeologische ensembles uit het werkingsgebied zich bevinden.

c. Ensembles uit het geografisch werkingsgebied bij overheidsinstellingen

Tenslotte bevinden enkele archeologische ensembles, vooral afkomstig van opgravingen in de 19de en de 20ste eeuw in het geografisch werkingsgebied van Agilas, zich in de depots van overheidsinstellingen zoals het KMKG in Brussel, het museum van Aalst,... Het depot van Agilas heeft de intentie om deze instellingen te contacteren met de vraag in welke mate een opname van deze ensembles in het depot van Agilas wenselijk is.

Indien een deponering bij Agilas niet mogelijk of wenselijk is, heeft het depot de intentie om een interne databank aan te leggen die een overzicht geeft van de verschillende plaatsen waar archeologische ensembles uit het werkingsgebied zich bevinden.